

YLEINEN HANKINTAPROSESSI

– kilpailuttamisen keskeiset vaiheet käytännössä

A. Tarjouskilpailuun valmistautuminen

= kilpailun edellytysten luominen

- toimeksiannon (tehtävän) selkeys kilpailuttamisen perusedellytys ja käytännön kilpailuttamisen suurin mahdollisuus ja ongelma
  - tavaran/tuotteen määrittely/tuotteistus
  - palvelutehtävän määrittely
  - rakennushankkeen suunnittelu
- tarvittaessa markkinoiden ja tarjoajien kartoittaminen ennen tarjouskilpailua; alustava kysely (tietopyyntö) markkinoilla toimijoille
- tehtävän määrittely ei saa suosia ketään toimittajaa tai mitään tuotetta tai palvelua
- tasapuolisuus ja syrjimättömyys alkaa tehtävän määrittelystä
- ennen kilpailuttamista ratkaistava hankkeen toteuttamistapa
  - a) oman henkilökunnan toimesta (= itse tuottaen)
  - b) kuntien yhteistoiminnassa
  - c) hankkimalla markkinoilta (= kilpailuttamalla)
- hankinta ilman kilpailua kunnan omalta yhtiöltä (sidosyksiköltä) on tietyin edellytyksin sallittu, jos ns. in house -tilanne
- jos kilpailutetaan, hankintayksikön (esim. kunnan/kuntayhtymän) omalla yksiköllä mahdollisuus osallistua kilpailuun
  - asiasta mainittava tarjouspyynnössä
  - kilpailuneutraaliteetti säilytettävä
  - subventointi kielletty
- kilpailuttaminen merkitsee markkinoiden mahdollisimman suurta hyödyntämistä
  - suorahankinta sallittu vain erityisistä syistä
  - paikallisilla yrittäjillä ei erityisasemaa
  - ns. kumppanuussopimuksetkin hankinnoissa edellyttävät kilpailuttamista
- ilmoitusvelvollisuus kynnsarvot ylittävissä hankinnoissa
  - hankinnasta ilmoitettava hankintalain mukaisesti
  - www.hankintailmoitukset.fi (HILMA -kanava)
  - kansallisen kynnsarvon ylittävissä hankinnoissa ilmoitettava HILMA -kanavalla
  - EU -kynnsarvot ylittävissä hankinnoissa ilmoitettava EU:n virallisessa lehdessä HILMA -kanavan kautta
  - tarjouskilpailu käynnistyy hankintailmoituksella HILMA-kanavaan
- hankintailmoituksessa ilmoitettava mitä hankintamenettelyä käytetään
  - avoin menettely

- rajoitettu menettely
- neuvottelumenettely
- muu hankintalain mukainen menettely
- kansalliset kynnsarvot alittavissa hankinnoissa (pienhankinnat) ei pakollista ilmoitusvelvollisuutta
  - markkinat pitäisi mahdollisuuksien mukaan tällöinkin hyödyntää
  - olennaista riittävän, tasapuolisen ja syrjimättömän kilpailun aikaansaaminen
  - pienhankinta käynnistyy lähettämällä tarjouspyyntö valituille ehdokkaille
- tarjouspyynnössä valintaperuste on aina mainittava
  - a) kokonaistaloudellinen edullisuus
  - b) halvin hinta
- arviointi- ja vertailuperusteiden yksilöinti. Jos käytetään kokonaistaloudellista edullisuutta
  - perusteiden oltava relevantteja, suhteutettuna hankinnan luonteeseen ja laajuuteen
  - vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen ja mahdollistaa tarjousten puolueeton arviointi
  - vertailuperusteiden keskinäinen painotus: hinta, laatu (% / pisteytys)
  - vertailuperusteiden alakriteerit yksilöitävä riittävästi (esim mistä laatu koostuu)
- rajoitetussa menettelyssä ja neuvottelumenettelyssä selvittävä ensin kilpailuun valittavat ehdokkaat
  - hankintailmoituksessa tarjoajia pyydetään tekemään osallistumishakemus
  - ehdokkaiden esivalinta/osallistumishakemusten käsittely
  - selvittävä valittavien ehdokkaiden soveltuvuus (tekninen, taloudellinen ym.) jo ennen tarjouspyyntöjen lähettämistä
  - tarjouspyynnöt lähetettävä samanaikaisesti tarjouksentekijöille

B. Tarjouskilpailu

- tarjouspyyntö kilpailuttamisen keskeisin asiakirja, ks. edellä
- tarjouspyynnön täydentäminen ennen tarjousajan päättymistä vielä mahdollista
  - asiakirjat tulisi kuitenkin laatia niin, ettei täydentämissiin olisi tarvetta
- tarjousten avaustilaisuus ei ole julkinen toimitus
  - tarjoukset avataan yleensä viranhaltijoiden kesken (avauspöytäkirja)
  - julkinen avaustilaisuus vain, jos rahoittaja sitä edellyttää (ARA ym.)
- myöhästyneet tarjoukset hylättävä
- suorituskyvyttömät tarjoajat on suljettava kilpailusta ennen tarjousten vertailua

- tarjoajan/ehdokkaan sulkeminen kilpailusta, jos se ei ole soveltuva (= kelpoinen/suorituskykyinen)
  - päätös perusteltava
  - päätös annettava tiedoksi tarjoajalle heti tai valintapäätöksen jälkeen
  - muutoksenhakuoikeus
- tarjouspyynnön vastaiset tarjoukset on hylättävä
- tarjousten vertailu suoritettava etukäteen ilmoitettujen arviointi- ja vertailuperusteiden mukaisesti
  - asetettuja arviointi- ja vertailuperusteita on sovellettava objektiivisesti
  - vertailu- ja päätösvaiheessa ei saa ottaa käyttöön uusia vertailuperusteita
  - saaduista tarjouksista tehtävä yleensä vertailutaulukko ja muistio
- ns. tinkimiskierrokset ovat kiellettyjä
  - hankkeen perusteltu supistaminen/laajentaminen poikkeuksellisesti sallittua
  - tarkistuskierron käynnistämiseksi tulee olla hyväksyttävä perusteltu syy
    - tilanteen aito muutos/muuttuneet suunnitelmat yms.
    - tarjoukset ylittävät budjetoidut määrärahat
  - tarkistettujen tarjousten korreloiduttava suunnitelmamuutoksiin
  - pelkästään uusi hintakilpailu ei sallittu = ”tinkimistä”

C. Hankintapäätös

- valittava edullisin tarjous
  - tarjouspyynnön mukaisin perustein
    - a) kokonaistaloudellisesti edullisin
    - b) halvin hinta
- hankintapäätös on perusteltava (vrt. tarjousten vertailuvaihe edellä)
  - pohjana viranhaltijan valmistelu/esittely vertailulaskelmin
  - keskeistä tasapuolisuuden ja syrjimättömyyden toteuttaminen
  - päätöksestä on ilmentävä, miten asetettuja vertailukriteerejä on sovellettu
  - asetettuja vertailukriteereitä on sovellettava objektiivisesti
  - vertailu- ja päätösvaiheessa ei saa ottaa käyttöön uusia vertailukriteereitä
- hankintapäätös on annettava tiedoksi muutoksenhakuosoituksin
  - 1) erillistiedoksianto tarjouksen tekijöille kirjeitse (sähköposti/faksi/posti)
  - 2) yleisesti nähtäväksi asettaminen kunnallishallinnon yleisten periaatteiden mukaisesti
- muutoksenhakumahdollisuus hankintapäätökseen
  - kansallisen kynnsarvon alittavat hankinnat (pienhankinnat)
    - 1) kuntalain mukainen oikaisuvaatimus
      - kynnsarvot alittavissa kunnallisvalitus mahdollista, koska ei ole muutoksenhakuoikeutta markkinaoikeudelle
    - 2) hankintalain mukainen hankintaoikaisu hankintayksikölle
      - hankintayksikkö voi omatoimisesti korjata päätöstään hankintaoikaisuin

- päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta markkinaoikeudesta
- kansallisen kynnsarvon ylittävät hankinnat
  - 1) hankintalain mukainen hankintaoikaisu hankintayksikölle
    - hankintayksikkö voi omatoimisesti korjata päätöstään hankintaoikaisuin
  - 2) hankintalain mukaan päätöksen saattaminen markkinaoikeuden käsiteltäväksi
- muutoksenhaku aika 14 pv/tiedoksisaanti
- markkinaoikeuden toimenpiteet
  - a) päätöksen kumoaminen/täytäntöönpanokiello/päätöksen korjaamisvelvoite
    - * ensisijainen keino
  - b) hyvitysmaksun määrääminen; lisäksi tehottomuusseuraamus/seuraamusmaksun määrääminen/sopimuskauden lyhentäminen EU-hankinnoissa
    - * toissijaisia keinoja
    - jos sopimus on ehditty jo tehdä, jolloin päätöksen kumoamisesta ei ole enää hyötyä

D. Hankintapäätöksen täytäntöönpano ja sopimuksen tekeminen

- Päätöksen täytäntöönpano
  - sopimuksen tekeminen on päätöksen konkreettinen täytäntöönpanotoimi
  - tarjousentekijän oikeusturva otettava huomioon
  - päätöksen nopeassa täytäntöönpanossa riski, mikäli on menetelty virheellisesti
    - ⇒ hyvitysmaksun suoritusvelvollisuus
- sopimuksen syntyminen
  - hankintalaki edellyttää kirjallista sopimusta
  - pienhankinnassa sopimus voi syntyä ilman kirjallista sopimusta valintapäätöksen ilmoittamisella (oikeustoimilaki)
  - EU -kynnsarvot ylittävissä hankinnoissa hankintasopimus voidaan tehdä aikaisintaan 21 päivän kuluttua siitä, kun asianosainen on saanut tai hänen katsotaan saaneen hankintapäätöksen ja valitusosoituksen tiedoksi (odotusaika)
  - tarvittaessa sisällytettävä tarjouspyyntöön/hyväksymispäätökseen/täytäntöönpanoilmoitukseen maininta siitä, milloin sopimuksen katsotaan syntyvän osapuolten kesken
- sopimuksen oikeudellinen rakenne
  - yleensä normaali yksityisoikeudellinen sopimus
  - sopimusehtoina alan yleiset sopimusehdot, esim. JYSE, sen mukaan kuin tarjouspyyntöasiakirjoissa on ilmoitettu tai asiasta on erikseen sovittu
- hankintapäätös ja sen perustelut ovat julkisia asiakirjoja
  - tarjousten vertailuun vaikuttaneet tarjouserittelyt ovat pääsääntöisesti julkisia
  - esim. tarjoushinnat ja tarjousten vertailun hintaerittelyt ovat julkisia
  - poikkeuksena liikesalaisuudet
  - tarjoajan ilmoitus liikesalaisuudesta on lähinnä suuntaa antava, mutta ei sellaisenaan ratkaiseva ja hankintayksikköä sitova
  - hankintayksikön on viime kädessä itse arvioitava asiakirjojen julkisuusaste julkisuuslain edellyttämin perustein